

TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS NAZORATNI TASHKIL ETISH ZARURIYATI

Xodiyeva Zuhra Anvarovna

O'zmilliybank aksiyadorlik tijorat banki
Qashqadaryo viloyat bosh boshqarmasi
Jismoniy shaxslarning kredit qarzdorliklarini
Undirish sho'basini bo'yicha menejeri.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10726265>

***Annotatsiya.** Mazkur maqola mamlakatimiz iqtisodiyot tarmoqlarida, shu jumladan tijorat banklari faoliyatida komplaens nazorat tizimini tashkil etishning zaruriyati, ahamiyati hamda dolzarbligini asoslashga bag'ishlanadi.*

***Kalit so'zlar:** Komplaens nazorat, tekshiruv, huquq, qonun, korrupsiya.*

NECESSITY OF ORGANIZATION OF COMPLIANCE CONTROL IN COMMERCIAL BANKS

***Abstract.** This article is dedicated to justifying the necessity, importance and relevance of the organization of the compliance control system in the economic sectors of our country, including the activities of commercial banks.*

***Key words:** Compliance control, inspection, law, law, corruption.*

НЕОБХОДИМОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ КОМПЛАЕНС-КОНТРОЛЯ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

***Аннотация.** Данная статья посвящена обоснованию необходимости, важности и актуальности организации системы комплаенс-контроля в отраслях экономики нашей страны, в том числе в деятельности коммерческих банков.*

***Ключевые слова:** Комплаенс-контроль, проверка, закон, закон, коррупция.*

Yer yuzida davlat va jamiyat paydo bo'lganidan buyon odamzod poraxo'rlik, korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi taraqqiyot va farovonlikning kushandasi, jamiyatda adolat, tenglik, sog'lom raqobat va halollik tamoyillari ustun bo'lishiga to'sqinlik qiladigan ijtimoiy illatlardan biri, deb baholab kelgan va unga qarshi kurashib yashagan.

Davlat va jamiyat hayotining turli sohalaridagi o'zgarishlar natijasida davlat xizmatida korrupsiya o'zining turli yashirin va zamonaviy ko'rinishlari bilan yuzaga keladi. Bunda korrupsiogen xususiyatga ega bo'lgan huquqbuzarliklar nafaqat moddiy pul va qiymatliklar asosida, balki turli harakatlarni amalga oshirish yoki oshirmaslik natijasida, davlat va jamiyat hayotiga zarar yetkazishga olib keladi.

Manfaatlar to'qnashuvi zamirida ham aynan turli yakka shaxs va guruhlarning, taraflarning manfaatlari bilan davlat va jamiyat manfaatlari to'qnashuvi yuzaga keladi.

Korrupsiyaning tarixiy o'zaklari juda qadimga borib taqalib, bu hol qabilada ma'lum mavqega ega bo'lish uchun qabila sardorlariga sovg'alar berish odatidan kelib chiqqan deb taxmin qilinadi. O'sha davrlarda bu normal holat sifatida qabul qilingan. Biroq davlat apparatining murakkablashuvi va markaziydashuvi korrupsiyaning davlat rivojlanishiga katta to'siq ekanligini ko'rsatdi. Korrupsiyaga qarshi kurashgan birinchi davlat sifatida qadimgi Shumer davlati hisoblanadi.

Qadimgi davlatlarni ayniqsa huquqni muhofaza qiluvchi organlarning poraxo‘rligi qattiq tashvishga solganligi bizgacha saqlanib qolgan manbalardan ma’lum. Chunki bu holat davlatning obro‘-siga juda qattiq putur yetkazardi. Dunyoning yetakchi dinlarida ham birinchi navbatda huquqni muhofaza qiluvchi organlarning poraxo‘rligi qattiq qoralanadi.

Korrupsiya tarixi bo‘yicha bundan ham ko‘proq ma’lumotlar bor hisoblanadi va biz hozirgi paytda davlatimizdagi korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi samaradorligini oshirish, eng yuqori darajadagi qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish, mamlakatning xalqaro maydondagi ijobiy obro‘-e’tiborini oshirish maqsadida, shuningdek, 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyalar belgilab berildi.

Shavkat Mirziyoyev O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti etib saylangan ilk kunlardan oq korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida bir qator Qonun va qonun osti Hujjatlar qabul qildi. Bunga qo‘shimcha, Qonunchilik palatasi tomonidan 2016-yil 24-noyabrda qabul qilingan “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonunning 4-bobi Korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risidagi “Manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish va bartaraf etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi bo‘limining 21-moddasiga ayrim o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritishni taklif qilamiz.

Qonun loyihasida manfaatlar to‘qnashuviga ta’rif berilgan va biz ushbu ta’rifga quyidagicha ta’rif berishni taklif qilamiz: Bu qonunda, asosan, davlat organlarida manfaatlar to‘qnashuvi va korrupsiyaning oldini olish bo‘yicha zudlik bilan chora-tadbirlar ko‘rilishi va bu borada davlat sektorida ishlar olib borilishi hamda mazkur islohotlar bilan bir qatorda bu harakatlar ham alohida ahamiyatga ega ekani belgilab qo‘yilgan. sektarlarda ko‘proq tatbiq qilinsa, bu korrupsiyaning oldini olishga xizmat qiladi.

Qonunchilik palatasi tomonidan 2016-yil 24-noyabrda qabul qilingan “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonunning 4-bobi Korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risidagi “Manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish va bartaraf etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi va uning 21-moddasida davlat organlari faoliyatining ochiqligini va ularning hisobdorligini ta’minlash, davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini oshirish, davlat organlarining, ular mansabdor shaxslarining va boshqa xodimlarining o‘z zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarishi yuzasidan mas’uliyatini kuchaytirish; korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida davlat organlarining faoliyati ustidan parlament va jamoatchilik nazoratini amalga oshirish; davlat organlarining va ular xodimlarining faoliyatida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarga yo‘l qo‘ymaslik; davlat organlarining mansabdor shaxslari va boshqa xodimlari tomonidan o‘z mansab yoki xizmat majburiyatlarining bajarilishi samaradorligi mezonlarini, standartlarini va uning sifatini baholash tizimlarini joriy etish;

Jumladan aytib o‘tadigan bo‘lsak, Monitoring tizimi, korrupsiyaga oid jarayonlarni kuzatish, ma’lumotlarni to‘plash va analiz qilish, hisobotlarni yaratish va ommaviy hisob-kitoblarga o‘tkazish imkonini beradi. Misol: Monitoring tizimi yordamida korrupsiyaga oid riskli sohalarni aniqlash, shaffoflikni ta’minlash, shikoyatlarni qabul qilish va ularni yechish jarayonlarini monitoring qilish va hisobot berish imkoniyatlari yaratiladi. Komplaens nazorati, korrupsiyani oldin olishda risklarni identifikatsiya qilish, korrupsiyaga oid protseduralarni belgilash, tartibga solish va uni oldini olishga qaratilgan strategiyalarni o‘rnatish imkonini beradi.

Misol: Komplaens nazorati tufayli, komplaens dasturlarini tashkil etish, ta'lim va bilimlarni amalga oshirish, shaffoflik va hisobot berishning jarayonlarni monitoring qilish va hisobot berish imkoniyatlari yaratiladi. Komplaens nazorati tufayli, ochiq va jamiyatning qatnashishini oshirish, qonunlarga rioya etish, etik qoidalar va huquqiy normativlarga amal qilish kabi asosiy prinsiplarni o'rganish, talim berish va o'zlashtirish imkoniyatini beradi. Bu, davlat va huquqiy sohada ishlash uchun professional kompetentsiyani oshiradi, intizomli va muvaffaqiyatli rahbarlikni ta'minlaydi va korrupsiya va og'ir tashkilot muammolarini oldini olish uchun to'liq tayyorlanishni ta'minlaydi.

Bunga qo'shimcha, Jamiyat va davlat hayotining barcha sohalarida korrupsiyaning oldini olish va Manfaatlar to'qnashuviga qarshi kurashishga qaratilgan davlat siyosatining samaradorligini oshirish maqsadida, Prezidentning 2020-yil 29-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PF-6013-sonli Farmoniga asosan, O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tashkil etildi. Bundan tashqari, islohotlarning real natijalariga erishish uchun davlat va jamiyat hayotining har bir sohasida korrupsiyaga qarshi kurash samaradorligini izchil ta'minlash alohida ahamiyat kasb etadi.

Ta'kidlash joizki, xalqaro tajribada keng qo'llanilayotgan korrupsiyaga qarshi kurashish va zamonaviy jinoyatlarning oldini olish sohasidagi davlat siyosatini samarali amalga oshirish korrupsiyaning oqibatlarini bilan bog'liq emas, balki sabab va shart-sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan. milliy amaliyotga joriy etish ishlari olib borilmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda fuqarolik jamiyati erkinligini ta'minlash, adolatli jamiyat barpo etish borasida ko'plab ishlar amalga oshirilayotgan bo'lsa, ulardan biri korrupsiyaga qarshi kurashda qonun hujjatlariga rioya etilishini nazorat qilish bo'lsa, hozirda bu yo'nalish mamlakatimizda rivojlanayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi va milliy qonunchiligimiz bilan jahon standartlariga mos me'yoriy namunalarni birgalikda qo'llash tizimni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ular orasida quyidagi maqsad va vazifalar hamda asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga olgan O'zbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish milliy strategiyasini amalga oshirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, Korrupsiyaga qarshi komplaens-nazorat tizimi davlat organlari va xo'jalik yurituvchi subektlar, banklar va hususiy sector faoliyatini korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi xalqaro standartla, qonun va boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarga muvofiq, tashkil etilishini ta'minlovchi, korrupsiya havf-xatarlari va manfaatlar to'qnashuvini o'z vaqtida aniqlash hamda ularga chek qo'yish, qonun buzilishi va korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar berish kabi qator profilaktik choralarni o'zida mujassam etgan samarali tizimdir.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 3-yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'RQ-419-sonli qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/3088008>
2. Burxanov A., Xaydarov T., Qodirov Z., Mamanov S. Korrupsiyaga qarshi ichki nazorat (komplaens) tizimini joriy etish. Qo'llanma. T. 2021. – 65 b.
3. Umarov U.A. Korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshirish: fuqarolik jamiyati taraqqiyotini kafolatlaydi. O'quv qo'llanma. T. 2018. – 80 b.
4. Kampos E., Pradhan S. "Korrupsiyaning ko'p yuzlari" kitobiga izoh. Iqtisodiyot tarmoqlari

va davlat boshqaruvi organlari darajasida zaif tomonlarni aniqlash”. Alpina nashriyoti, 2014 bet. 101.

6. Rakhimov, D., Juliev, M., Agzamova, I., Normatova, N., Ermatova, Y., Begimkulov, D., ... & Ergasheva, O. (2023). Application of hyperspectral and multispectral datasets for mineral mapping. In E3S Web of Conferences (Vol. 386). EDP Sciences.